

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก ก

**การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านที่เป็นจุดเริ่มต้น
ของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม**

เครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อม อำเภอเสริมงาม เริ่มต้นจากการรวมตัวของกลุ่มแกนนำ เครือข่าย 3 หมู่บ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า ได้แก่ บ้านโป่งน้ำร้อน บ้านนาจะลา และบ้านแม่ห้อม ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนเฉพาะ 3 หมู่บ้านนี้ที่อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม เพราะว่าเป็นหมู่บ้านที่เริ่มดำเนินการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนมาตั้งแต่ก่อนที่จะมารวมกันเป็นเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงามในปี พ.ศ. 2542 และเครือข่ายได้นำวิธีการจัดการปัญหาของหมู่บ้านดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามด้วย

ในการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของแต่ละหมู่บ้านจะมีวิธีการต่างกัน ตามบริบทของพื้นที่ และศักยภาพของชุมชน เมื่อทั้งสามหมู่บ้านนั้นได้มารวมกันเป็นเครือข่าย ต่างได้นำเอาประสบการณ์การจัดการของแต่ละบ้านมาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน จึงได้นำเอาวิธีการจัดการในแต่ละหมู่บ้านที่เห็นว่าดีแล้ว เหมาะสมกับพื้นที่แล้ว มาเป็นแนวทางการทำงานของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม เพื่อแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม ให้เห็นผลเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น รายละเอียดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของทั้งสามหมู่บ้านมีดังนี้

- ก) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของบ้านนาจะลา
- ข) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของบ้านแม่ห้อม
- ค) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านโป่งน้ำร้อน

ก) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของบ้านนาจะลา

ลุงน้อย ปาเมืองมูล แกนนำเครือข่ายป่าชุมชนบ้านนาจะลา กล่าวว่า ในอดีตนั้น ทรัพยากรธรรมชาติชุมชนนาจะลา มีความอุดมสมบูรณ์ หลังจากที่มีการตัดไม้ทำลายป่ากันอย่างมากในพื้นที่ใกล้เคียงและลำห้วยแม่ไฟ ซึ่งเป็นบริเวณป่าต้นน้ำของชุมชน และที่สำคัญลำห้วยแม่ไฟ มีต้นไม้อายุที่หนาที่มากกว่าที่อื่น เป็นที่จับตาของนายทุน ในปี 2533 นายทุนจึงเข้ามาตัดเก็บไม้ใหญ่ ตัดห้วยแม่ไฟ ทำฮื่อน้ำแห้ง

จากการที่ชาวบ้านเห็นน้ำในลำห้วยแม่ไฟแห้ง เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นให้ชาวบ้านในหมู่บ้านนาจะลา ได้เห็นอย่างชัดเจน ด้วยน้ำในลำห้วยแม่ไฟ เป็นแหล่งน้ำที่มีความสำคัญกับหมู่บ้าน เพราะชาวบ้านได้อาศัยแหล่งน้ำนี้ในการทำเกษตรกรรม และการเลี้ยงสัตว์

นางอุบล พุเทพ แกนนำหมู่บ้านนาจะลา กล่าวว่า เมื่อชาวบ้านเห็นน้ำในลำห้วยแม่ไฟแห้ง ชาวบ้านจึงเกิดจิตสำนึก และรวมตัวกันในการที่จะอนุรักษ์ป่าบริเวณลำห้วยแม่ไฟไว้ เพื่อป้องกันไม่ให้คนอื่นเข้ามาทำลายป่าต้นน้ำหมู่บ้านของตนเอง

ชาวบ้านนาจะลาได้มีการรวมตัวกัน โดยมีการจัดประชุมพูดคุย เพื่อร่วมแสดงความคิดเห็นกันหลายครั้งในหมู่บ้าน หลังจากนั้นจึงนำเรื่องการอนุรักษ์ป่าบริเวณดังกล่าวไปปรึกษากำนัน ซึ่งกำนันก็เห็นด้วย จนในที่สุดในปี พ.ศ.2536 จึงเริ่มมีการอนุรักษ์ป่าห้วยแม่ไฟอย่างจริงจัง

การอนุรักษ์ป่าห้วยแม่ไฟในปีพ.ศ. 2536 นั้น บ้านนาจะลา มีวิธีการจัดการโดยมีการทำแนวเขตรักษาป่า ชาวบ้านจะร่วมกันไปปักป้ายแนวเขตป่าห้วยแม่ไฟ มีการตรวจป่าช่วยกันดูแล เป็นหูเป็นตาไม่ให้ใครเข้ามาตัดไม้ในลำห้วยแม่ไฟ มีการแบ่งเขตป่าเป็นป่าอนุรักษ์ ป่าใช้สอย และที่ทำกิน มีการปลูกป่าในวันสำคัญต่างๆ เช่นวันพ่อแห่งชาติ วันแม่ ฯลฯ รวมไปถึงการร่วมกันตั้งกฎระเบียบการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านขึ้นมาซึ่งมีพัฒนาปรับเปลี่ยนอยู่เรื่อยๆ ตามสถานการณ์ขณะนั้น จนมาถึงปัจจุบันนี้ กฎระเบียบของบ้านนาจะลา มีดังนี้

- 1) กำหนดออกตรวจป่า 2 ครั้ง ต่อ เดือน ทุกวันที่ 1-15 ของเดือน ประชุมเดือนละ 1 ครั้ง
- 2) ถ้าบุคคลใดไม่ได้ออกตรวจป่าแต่ละครั้ง หรือ มีการทำกิจกรรม บุคคลนั้นต้อง เสียค่าปรับคนละ 100 บาท ต่อครั้ง (กรณียกเว้น คนที่ป่วยจริง)
- 3) การสร้างบ้านจะต้องมีกรอบคร่าวแล้วเท่านั้น ถึงจะเอาไม้ในป่าแม่ไฟได้ คนที่เป็นโสดไม่สามารถเอาไม้ในป่ามาสร้างบ้าน
- 4) ไม้ให้ตัด ไม้ในป่ามาสร้างบ้าน (เอาได้เฉพาะในสวน)
- 5) ห้ามขายไม้ในสวน ห้ามเอารถไถ เครื่องตัดไม้ หรือจ้างกะเหรี่ยงเข้าไปในป่าแม่ไฟ
- 6) ถ้าจะสร้างบ้านจะต้องแจ้งให้ประธาน และกรรมการรู้ทุกครั้ง และจะต้องแจ้งให้ทราบว่าจะตัดกี่ต้น เอาไม้กี่ยก ถ้าเอามาเกินจะปรับเข้าเป็น ไม้กองกลางในหมู่บ้าน (ยกเว้น ไม้ที่ใช้ไม่ได้)
- 7) ถ้าเข้าป่าหาไขมดแดง ห้ามตัดไม้ไม่ว่าต้นเล็กต้นใหญ่ ถ้ามีการฝ่าฝืนปรับคันละ 3000 บาท (ยกเว้นตัดไม้ตอก และ ไม้แห้งมาทำฟืน)
- 8) ถ้าเอาไม้มาทำเสาบ้าน-รั้วสวน เอาแต่ไม้แห้ง ถ้าจะเอาไม้ดิบเอาได้เฉพาะในสวนของตนเอง ถ้าเอาเลยเขตสวนปรับคันละ 3000 บาท
- 9) คนภายนอกบ้านหนองบัวที่มีสวนอยู่ในพื้นที่ดูแลของบ้านหนองบัว ถ้าประสงค์จะตัดไม้ต้องมาแจ้งให้กับประธาน และกรรมการทราบ และเสียค่าดูแล คันละ 50 บาท

10) ห้ามซื้อตปลาในห้วยแม่ไฟ ถ้าจับได้เสียค่าปรับ 5000 บาท

นอกจากนี้บ้านนาจะลาจะมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามจารีตประเพณี ความเชื่อที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านาน คือ การเลี้ยงฝิขุนน้ำ ลุงน้อย กล่าวอีกว่า การเลี้ยงฝิขุนน้ำยะตั้งแต่ ลุงน้อยยังเป็นละอ่อน ยะแล้วฝนคี่ น้ำนั๊ก ความเชื่อนี้ เมื่อทำแล้วจะทำให้ฝนตกตามฤดูกาลจะทำให้ชาวบ้านมีน้ำสำหรับการเพาะปลูก ทำนา และจะทำพิธีในเดือน 8 เหนือ หรือประมาณเดือนพฤษภาคมของทุกปี เลือกเอาวันที่เป็นวันดี ไม่เป็นวันเสียประจำเดือน สมัยก่อนการทำกิจกรรม มีการเตรียมเครื่องเช่น ไห้ว คือ เหล้า 1 ไห และไก่ 1 คู่ แต่ในปัจจุบันนี้มีการทำเป็นลักษณะงานที่ใหญ่ขึ้น มีการแห่กลอง มีการจุดบั้งไฟ ในงานนี้จะมีชาวบ้านในหมู่บ้าน และหมู่บ้านที่อยู่ใกล้กันร่วมงานด้วย ซึ่งมีทั้งเด็ก สตรี คนเฒ่าคนแก่ไปร่วมงานครั้งนี้ด้วย

ผลของการจัดการป่าชุมชนบ้านนาจะลาทำให้ป่าในลำห้วยแม่ไฟถูกตัดน้อยลงกว่าก่อนที่จะมีการอนุรักษ์ป่าชุมชน ปี พ.ศ.2536 แต่ก็ยังพบปัญหาคือหมู่บ้านอื่นที่อยู่รอบๆ ไม่มีการอนุรักษ์ป่า จะเข้าไปไปลักลอบตัดไม้ในลำห้วยแม่ไฟซึ่งมีต้นไม้มาก และต้นไม้ใหญ่กว่าป่าอื่นๆ คนจะถือโอกาสขึ้นไปตัดไม้ในช่วงที่ไม่มีชาวบ้านขึ้นไปตรวจป่า หรือในวันที่หมู่บ้านมีงานทำบุญในหมู่บ้าน คนลักลอบตัดไม้จึงอาศัยช่วงนั้นขึ้นไปลักลอบตัดไม้ในป่าต้นน้ำของหมู่บ้านกลไกที่สนับสนุนทำให้เกิดการเคลื่อนไหวในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของนาจะลานายเทพ เชียงแก้ว กล่าวว่า บ้านนาจะลา มีผู้นำที่เป็นทางการได้แก่ กำนันเป็นผู้มีส่วนช่วยสนับสนุนการอนุรักษ์ของชาวบ้าน จึงทำให้เกิดความร่วมมือกันในการที่คิดแก้ไขปัญหาของชุมชน และแกนนำชุมชนที่มีความเข้มแข็ง รวมถึงสภาพของสังคมที่มีประวัติศาสตร์ที่อยู่ร่วมกันมาช้านาน ทำให้ผู้คนมีความผูกพันเป็นเครือญาติกัน มีการเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การทำกิจกรรมต่างๆชาวบ้านก็ร่วมมือกันทำเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กลไกต่างๆ ที่ขับเคลื่อนในการอนุรักษ์ป่าของชุมชนที่มีกำนันเป็นผู้นำมีความเข้มแข็ง และการที่สังคมอยู่ร่วมกันมานาน รวมถึงการเป็นเครือญาติกัน กลไกเหล่านี้เป็นส่วนที่ผลักดันทำให้หมู่บ้าน นาจะลาให้ความร่วมมือในการมีส่วนร่วมจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนของตนเองเป็นอย่างดี

สรุป เงื่อนไขในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของบ้านนาจะลา เกิดจากนายทุนเข้ามาตัดต้นไม้ใหญ่ที่ลำห้วยแม่ไฟ ในปี 2533 ทำให้น้ำลำห้วยแม่ไฟแห้ง ชาวบ้านจึงเห็นผลกระทบที่เกิดขึ้น จึงเกิดจิตสำนึก และเกิดแนวคิดอนุรักษ์ป่าไว้ เพื่อป้องกันไม่ให้นักอื่นเข้ามาทำลายป่าต้นน้ำบ้านของตนเองที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร และเป็นแหล่งน้ำที่หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คน และสัตว์เลี้ยงต่างๆที่อยู่ในชุมชน ในปี 2536 ชาวบ้านจึงได้ร่วมกับกำนันในการอนุรักษ์ป่าห้วยแม่ไฟ โดยมีการทำแนวเขตรักษาป่า การตรวจป่า การปลูกป่า การตั้งกฎระเบียบของหมู่บ้าน และมีการ

ข) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของบ้านแม่ห่อม

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของบ้านแม่ห่อม นั้น ชุมชนบ้านแม่ห่อมมีการจัดการป่าชุมชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 เนื่องจากเมื่อก่อนนี้ป่าไม้บ้านแม่ห่อมมีต้นไม้ใหญ่มาก เป็นที่จับตาของนายทุนหมู่บ้านอื่น นายทุนจึงได้เข้ามาตัดไม้ทำลายป่าซึ่งเป็นป่าต้นน้ำลำธารที่หล่อเลี้ยงชุมชนบ้านแม่ห่อม ชาวบ้านจึงปะทะกับนายทุนจากหมู่บ้านอื่นหลายครั้ง พ่อจันทร์ดี พ่อจันทร์ดี ใจคำฟู ประธานกรรมการป่าชุมชนบ้านแม่ห่อม กล่าวว่า ผู้ใหญ่ไสว อุ๋นอ้าย ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น ได้บอกกับชาวบ้านว่า ป่าไม้แม่ห่อมมีน้ก ถ้าเสียบ่าฮักษา คนตางนอกจะมตัดไปหมคจาวบ้านก็จะเดือคร้อน

จากที่ผู้ใหญ่บ้านได้กล่าวอย่างนั้น และได้นำชาวบ้านให้ร่วมมือกันในการที่จะอนุรักษ์ป่าต้นน้ำของหมู่บ้าน เพราะเกรงว่าเมื่อนายทุนจากหมู่บ้านอื่นเข้ามาตัดไม้ป่าต้นน้ำของชุมชนไปมากแล้วจะทำให้เกิดผลกระทบต่อการค้ารงชีวิตของชาวบ้าน โดยในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำนั้นมีการดำเนินการ คือ มีการประชุมหารือร่วมกัน และตกลงร่วมกัน อนุรักษ์ป่า โดยทำแนวเขตป่า มีการปักป้ายว่าป่าบริเวณต้นน้ำเป็นป่าชุมชนของบ้านแม่ห่อม ถ้าใครลักลอบตัดไม้จะต้องถูกจับ และปรับเงินเข้ากองกลางของชุมชน มีการจัดการป่าตามประเพณี เช่นการเลี้ยงผีขุนน้ำ แต่การดำเนินก็เกิดการปะทะกับนายทุนมาตลอด มีการยึดไม้ที่นายทุนแอบเข้าไปตัดในป่าต้นน้ำชุมชนแม่ห่อม ซึ่งกฎระเบียบบ้านแม่ห่อม มีดังนี้

- 1) ลักลอบตัดต้นไม้ในเขตป่าอนุรักษ์หรือป่าชุมชนปรับต้นละ 5,000 บาท และยึดของกลาง
- 2) บุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์หรือป่าชุมชนบ้านแม่ห่อมเพื่อปลูกพืช ไม้ผลต่างๆ ปรับงานละ 500 บาท
- 3) การเผาป่าอนุรักษ์หรือป่าชุมชนปรับ 500 บาท

พ่อจันทร์ดี ใจคำฟู กล่าวว่า เหตุการณ์ที่รุนแรงก็คือในปี 2540 ชาวบ้านรวมตัวกันว่าจะมีการบวชป่าต้นน้ำของชุมชนและ มีการบอกหมู่บ้านใกล้เคียงมาร่วมงานกัน โดยมีการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งผ้าเหลืองที่ใช้ในการบวชป่าตามความเชื่อของชุมชน ในกลางคืนก่อนที่จะวันที่จะบวชป่า ได้มีการประชุมกัน เพื่อเตรียมงานบวชป่าที่จะจัดขึ้นในวันรุ่งขึ้น หลังจากประชุมเสร็จ ต่างคนก็แยกย้ายกันกลับบ้าน ผู้ใหญ่ไสว อุ๋นอ้าย ก็กำลังจะขึ้นบ้าน มีมือปืนมาดักข่มยิง จนเสียชีวิต จากการการสูญเสียที่สำคัญยิ่งของชาวบ้านนี้ ทำให้หลังจากนั้นชาวบ้านก็ร่วมมือกันมากขึ้น

ผลของการจัดการป่าที่บ้านแม่ห้อม ทำให้ป่าต้นน้ำของแม่ห้อมไม่ถูกทำลาย สิ่งที่น่าสนใจ ทำให้บ้านแม่ห้อมรวมตัวกันในการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ซึ่ง นายเทพ เชียงแก้ว ได้กล่าวว่า เป็นเพราะชุมชนบ้านแม่ห้อมมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีความรู้ มีความสามารถ และเป็นผู้นำแนวคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาสู่ชุมชน รวมถึงชาวบ้านแม่ห้อมเป็นชุมชนที่มีความเป็นเครือญาติสูง ชาวบ้านมีความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกัน และกันเป็นอย่างดี ทำให้สามารถดำเนินการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ต่อไปได้

สรุป เจื้อนใจที่ชาวบ้านแม่ห้อมลุกขึ้นมาจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในชุมชน เพราะมีนายทุนจากหมู่บ้านอื่นเข้ามาตัดไม้ทำลายป่า ชุมชนรู้สึกว่าคุณถูกคุกคามและเอาเปรียบ จึงเกิดแนวคิดที่จะอนุรักษ์ป่าไว้ เพราะกลัวจะมีผลกระทบต่อชุมชน โดยบ้านแม่ห้อมมีการจัดการป่าชุมชนได้แก่การทำแนวเขตป่า ปักป้ายว่าป่าบริเวณต้นน้ำเป็นป่าชุมชนของบ้านแม่ห้อม ถ้าใครลักลอบตัดไม้จะต้องถูกจับ และปรับเงินเข้ากองกลางของชุมชน และมีการจัดการป่าตาม ประเพณี เช่นการเลี้ยงผีขุนน้ำ เป็นต้น ประกอบกับบ้านแม่ห้อมมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีความรู้ มีความสามารถ และเป็นผู้นำแนวคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาสู่ชุมชน แต่ก็มี การปะทะกับนายทุนมาโดยตลอด และในปี 2540 ชาวบ้านร่วมกับหมู่บ้านใกล้เคียงเตรียมการบวช ป่า แต่เกิดเหตุการณ์ผู้นำซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านถูกยิงจนเสียชีวิตก่อนวันบวชป่าต้นน้ำของชุมชน ทำให้ การบวชป่าเป็นอันยกเลิก และหลังจากนั้นมาชาวบ้านจึงร่วมมือกันมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาการ จัดแย้งกับนายทุนเพิ่มขึ้น

ค) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านโป่งน้ำร้อน

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านโป่งน้ำร้อนนั้น มีเจื้อนใจมาจาก สภาพ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านโป่งน้ำร้อนเสื่อมโทรมลงมาก โดยเฉพาะ ทรัพยากรป่าไม้ ได้ถูกตัดเป็นจำนวนมาก อย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดผลกระทบกับการดำรงชีวิตของ ชาวบ้าน นายทองเงิน ตาถาวรณ (ลุงแก้ว) ประธานคณะกรรมการป่าชุมชนในหมู่บ้าน และ ประธานเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงามได้กล่าวว่า ตั้งแต่มีการเปิดสัมปทาน ป่าไม้ในเขตป่าต้นน้ำแม่เสริม จนถึง ปี พ.ศ.2532 รัฐมีการสั่งให้ปิดป่าทั่วประเทศหลังจากนั้น ป่าต้น น้ำแม่เสริมได้มีนายทุนเข้ามาลักลอบตัดไม้ในชุมชนอีก ได้นำเอาเลื่อยยนต์เข้ามาตัดไม้ ทำลายป่า ทำให้พื้นป่าแม่เสริมถูกทำลายอย่างรวดเร็ว ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนก็คือ ในปีพ.ศ. 2537 เกิด

กรณีที่วัวตายนี้เองที่ทำให้ลุงแก้วเกิดความคิดที่จะเลิกตัดไม้ทำลายป่าอย่างเด็ดขาด เพราะในปีพ.ศ. 2537 ลุงแก้วได้พบเหตุการณ์ที่วัวของชาวบ้านได้ล้มตายลงต่อหน้าต่อตา ขณะที่ลุงแก้วกำลังแบกเครื่องสตริมและเดินทางเพื่อนำไปตัดไม้ในป่า ระหว่างทางลุงแก้วได้ผ่านแอ่งน้ำที่มีน้ำเหลือน้อยมากเกือบแห้งขอด จึงแวะเข้าไปตักน้ำเพื่อนำมาไว้ดื่ม ปรากฏว่ามีวัวตัวหนึ่งพอมมากเดิน โซซัด โซเซลงมากินน้ำในแอ่งนั้นเหมือนกัน และแล้ววัวตัวนั้นก็ล้มลงตายต่อหน้าลุงแก้ว เพราะทั้งป่าเขาขาดแคลนน้ำ ทำให้วัวไม่มีน้ำกิน การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงนี้ ลุงแก้วจึงได้นำเหตุการณ์นี้ไปพูดกับเพื่อนบ้านว่า *จากนี้ตั้งป่าอาละ ตั้งป่าตัดไม้แฮ่มละ นำสังเวชสัตว์ มันคงบ่ใจวัวตัวเดียวตีตาย มันตั้งป่าที่แห้งแล้ง*

เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ลุงแก้วเกิดความคิดว่าการตัดไม้ทำลายป่าไม่ได้ทำลายแค่ต้นไม้เท่านั้น ทำให้ป่าขาดน้ำขาดความอุดมสมบูรณ์ เกิดความแห้งแล้งขึ้น ทำให้มีผลต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหมด ไม่เพียงแต่วัวตัวเดียวที่ล้มตายให้เห็น ยังทำลายสัตว์ต่างๆ ที่พึ่งพึ่งน้ำ พึ่งพึ่งป่าเป็นที่อยู่อาศัย ความคิดนี้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าแกนนำเห็นความสำคัญถึงความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม หากมนุษย์เข้าไปบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติเช่นป่าไม้แล้ว ผลกระทบที่เกิดขึ้นให้เห็นก็คือความแห้งแล้ง แล้วมนุษย์ก็จะไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติสุขได้ เพราะที่ผู้คนในหมู่บ้านยังต้องอาศัยน้ำจากป่า จากเขา เพื่อมาอุปโภค บริโภค เพื่อเป็นแหล่งน้ำเพื่อผลิตน้ำประปาของหมู่บ้านใช้ในการเกษตร และเลี้ยงสัตว์ของชาวบ้าน ดังนั้นลุงแก้วจึงเกิดแนวคิดที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่ให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายไปมากกว่านี้ เมื่อคิดได้แบบนี้ สิ่งที่ลุงแก้วทำก็คือ นำความคิดนี้ไปชี้แจง และอธิบายให้กับเพื่อนบ้านกลุ่มที่สนใจ ปลุกจิตสำนึกในกลุ่มญาติ นั้งปรึกษาหารือกันในกลุ่มเล็กๆว่าจะทำอย่างไรจึงจะให้คนในหมู่บ้านเลิกตัดไม้ทำลายป่า เพราะหน้าฤดูน้ำหลากน้ำก็ท่วม ทำความเสียหายต่อการทำเกษตร เช่นปลูกข้าวก็ไม่ได้

ต่อมาในปี พ.ศ. 2538 นายทุนได้เอายาบ้ามาให้กลุ่มคนงานเสพ เพื่อจะได้ตัดไม้ได้มากขึ้น ยาบ้าได้แพร่กระจายจากผู้ใช้แรงงานไปสู่กลุ่มเยาวชน เป็นสิ่งกระตุ้นให้แกนนำในชุมชนหันมาปรึกษาหารือกันอย่างจริงจังมากขึ้น เป็นกลุ่มใหญ่ขึ้น มีการพูดคุยกันในงานบวช งานบุญต่างๆของหมู่บ้าน ในที่สุดปี พ.ศ.2539 มีการรวมกลุ่มป่าชุมชนบ้านโป่งน้ำร้อนขึ้น เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการตัดไม้ทำลายป่า อันดับแรกที่กลุ่มทำคือ มีการอนุรักษ์ผืนป่าต้นน้ำของชุมชนบางส่วนไว้ก่อนไม่ให้ผู้ใดเข้าไปตัดไม้ ได้แก่ การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ ห้วยแม่เสริม แม่พิมพ์ และแม่พริก หลังจากนั้นต่อมามีการสำรวจป่า ขณะนั้นยังพบว่ามีกรลักลอบตัดไม้อีก จึงมีการออกกฎระเบียบการจัดการป่าของชุมชน ในระยะแรกๆยังมีปัญหา การจัดการที่ไม่เป็นระบบ ยังเกิดปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และมีการขัดแย้งกับนายทุนมาตลอด กฎระเบียบบ้านโป่งน้ำร้อน มีดังนี้

กฎระเบียบทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ

- ห้ามตัดไม้ในเขตอนุรักษ์ที่กำหนดไว้เด็ดขาด
- กรณีชาวบ้านโป่งน้ำร้อนคนใดมีความจำเป็นใช้ไม้ในการสร้างที่อยู่อาศัยให้มาแจ้งความต้องการกับคณะกรรมการเท่านั้น
- ของป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ สมุนไพร สัตว์บก สัตว์น้ำ ชาวบ้านสามารถนำมากินมาใช้ได้ แต่ห้ามโค่น ตัด เพื่อล่าสัตว์หรือครึ่งป่า
- ที่ทำกิน ไร่ นาเคยทำมาก่อน ชาวบ้านสามารถทำกินต่อไปได้ ยกเว้นห้วยแม่พิมพ์
- ห้ามชาวบ้านอื่น ๆ มาหากินในเขตตะวันตกของแม่น้ำเสริม อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า
- หากผู้ใดฝ่าฝืนลักลอบตัดไม้ทำลายป่าในเขตที่กำหนดไว้ จะต้องลงโทษตามขั้นตอนจนถึงที่สุด ปรับ 6,000 บาท / ต้น ค่านำจับ 3,000 บาท
- ห้ามผู้ใดนำช้างเข้าไปเลี้ยงในฝักตะวันตกน้ำแม่เสริม หากฝ่าฝืนจะมีโทษปรับ 3,000 บาท หรือดำเนินคดี
- ห้ามผู้ใดใช้เครื่องมือ ซัดปลา เบ็ดปลา ระเบิดปลาในลำห้วยทุกห้วยหากฝ่าฝืนจะมีโทษปรับ 3,000 บาท หรือดำเนินคดี

กฎระเบียบทางด้านวินัยกลุ่ม

- ทุกคนต้องเข้า – เลิก ประชุมพร้อมเพรียงกัน
- ประชุมประจำเดือน ๆ ละ 1 ครั้ง
- สัมมนา 3 เดือน สัมมนา 1 ครั้ง
- ต้องปฏิบัติตามมติที่ประชุมอย่างเคร่งครัด
- สมาชิกต้องมีความเอื้ออาทรต่อกัน
- สมาชิกต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- ทุกคนในกลุ่มสร้างความเชื่อมั่นให้คนในกลุ่ม/นอกกลุ่ม
- เคารพกฎหลักเกณฑ์ของกลุ่ม
- พุดจาไพเราะ อนุเคราะห์คน วางตนให้พอดี

กิจกรรม การจัดการป่าชุมชนโป่งน้ำร้อน

1. ด้านป้องกัน : ทำแนวเขตป่า ทำป้ายกฎระเบียบ จัดคณะกรรมการเฝ้าระวังตรวจป่าเดือนละ 1 ครั้ง
2. ด้านฟื้นฟูป่าชุมชน : การปลูกป่าทดแทน การทำฝายผสมผสาน (ฝายแมว)
3. ด้านวัฒนธรรมประเพณี : เลี้ยงผีขุนน้ำแม่เสริม ปีละ 1 ครั้ง สืบชะตาป่า บวชป่า
4. ด้านพัฒนาศักยภาพกลุ่ม และความสัมพันธ์กลุ่ม : การอบรมผู้นำ อบรมคู่มือการประชุมประจำเดือน ๆ ละ 1 ครั้ง การสัมมนาสมาชิกทั้งหมด 3 เดือน/ 1 ครั้ง การเข้าร่วมประชุมเครือข่ายระดับอำเภอ จังหวัด

5. ด้านกองทุน : การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ การกู้ยืมสวัสดิการรักษายาบาล (ค่ารถจากหมู่บ้านถึงโรงพยาบาลอำเภอครั้งละ 500 บาท จากหมู่บ้านถึงโรงพยาบาลจังหวัด 1,000 บาท)

6. เผยแพร่รณรงค์ : ทำความเข้าใจเรื่องการจัดการป่าในระดับชุมชน ส่งหนังสือกฎระเบียบ และแนวปฏิบัติการรักษาป่าชุมชนให้กับหน่วยงานและหมู่บ้าน ช้างเคียง ร่วมเดินรณรงค์สร้างความเข้าใจการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติระดับอำเภอ และติดตาม พบปะป่าชุมชน

ในปีพ.ศ. 2542 มีหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริมเข้ามาตั้งสำนักงานอยู่ในเขตบ้านโป่งน้ำร้อน ชาวบ้านโป่งน้ำร้อนจึงได้ปรึกษาหารือเรื่องปัญหาภัยแล้ง กับหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริมว่าจะทำอย่างไรดีให้มีน้ำ หน่วยจัดการต้นน้ำก็มีแนวคิดในการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำและการอนุรักษ์ป่าให้กับประชาชนอยู่แล้ว ดังนั้นหัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริมขณะนั้นคือนายวิลาศ ผิวเหมาะ ตำแหน่งนักวิชาการป่าไม้ 7ว. ได้พาแกนนำชาวบ้านโป่งน้ำร้อนจำนวน 11 คน ไปดูงานการทำฝายแมว การอนุรักษ์ป่าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ชาวบ้าน

หลังจากกลับมาจากการไปศึกษาฐานที่ห้วยห้องไคร้แล้ว แคนนำชาวบ้านจึงได้มาประชุมปรึกษารือกัน และตกลงร่วมกันที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำก่อน โดยการทำฝายผสมผสานที่ห้วยอุมิม เหตุผลที่ทำฝายผสมผสานที่บริเวณนี้เพราะว่า เป็นแหล่งน้ำสำหรับทำประปาภูเขาของชาวบ้าน ชาวบ้านได้อาศัยระบบประปาภูเขาในการนำน้ำไปอุปโภค บริโภคในหมู่บ้าน ซึ่งระบบประปาภูเขาทำกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 ชาวบ้านก็ได้ใช้น้ำประปาภูเขาจากห้วยอุมิมมาโดยตลอด แต่มีปัญหาว่าใช้ไม่ได้ตลอดปี กล่าวคือพอถึงฤดูร้อนน้ำก็น้อยลง และแห้งขอดจนน้ำประปาก็หยุดไหลในปีพ.ศ. 2537 ดังนั้นชาวบ้านในชุมชนโป่งน้ำร้อนจึงได้ตกลงกันว่าให้ทดลองทำฝายตามแนวพระราชดำริ ที่ห้วยอุมิม เพราะคิดว่าทำแล้วจะได้มีน้ำ ชาวบ้านทั้งหมู่บ้านก็จะได้ประโยชน์จากการใช้น้ำในการอุปโภค-บริโภคจากระบบประปาภูเขาของหมู่บ้าน

การทดลองทำฝายผสมผสานครั้งแรกในปีพ.ศ. 2542 ที่ห้วยอุมิมนั้น ไม่ได้ใช้งบประมาณ ชาวบ้านได้ช่วยกันทำจริงๆ เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องอาศัยน้ำจากระบบประปาภูเขาแห่งนี้ ชาวบ้านจึงเห็นความสำคัญและร่วมมือกันเป็นอย่างดีในการที่จะทำให้น้ำเพียงพอสำหรับการดำรงชีวิต จึง มีการช่วยกันในรูปแบบของแรงงาน ไม่ต้องมีการจ้าง อาหารก็ห่อข้าวห่อน้ำไปกินด้วยกัน โดยที่ทุกคนหวังว่าเมื่อทำฝายผสมผสานที่นี้แล้วหมู่บ้านจะมีน้ำใช้ ไม่ขาดน้ำเหมือนปีก่อนๆ ทั้งผู้คนในหมู่บ้านก็จะมีน้ำกิน น้ำใช้ นอกจากนั้นสัตว์เลี้ยงก็มีน้ำกิน ไม่ขาดน้ำจนล้มตายจำนวนมากเหมือนเหตุการณ์ในปี พ.ศ. 2537 นอกจากนี้ ลุงแก้วให้ข้อมูลอีกว่า ในการทำฝายผสมผสานครั้งแรกก็รูปแบบทำฝายแบบง่ายๆ โดยใช้วัสดุที่อยู่ในลำห้วย ได้แก่ ขอนไม้ กิ่งไม้ ที่แห้งตายแล้ว วัสดุสิ่งของพวกนี้มีอยู่ตามป่าตามเขาอยู่แล้ว เป็นการสะดวก ไม่ต้องไปหาวัสดุที่ไกลๆ และเป็นการประหยัดอีกด้วย โดยวิธีการทำฝายผสมผสานนั้น ชาวบ้านใช้ไม้ตอกเป็นหลักสลับกันไปมาเพื่อยึด ขอนไม้ หรือกิ่งไม้ที่นำมาวางขวางลำห้วย ทำให้ได้ฝายผสมผสานที่กั้นลำห้วยไว้ เรียกฝายผสมผสานนี้ว่า ฝายหลัก หรือฝายภูมิปัญญา ความสูงของฝายสร้างไม่เกิน 1 เมตร บางที่ใช้ไม้ตอกเป็นหลักไม่ได้เพราะพื้นที่มีแต่หินแต่ผา ก็ต้องใช้หินมาเรียงกัน กั้นลำน้ำไว้ เรียกว่าฝายหินเรียง ฝายผสมผสานจะทำหลายๆฝาย มีปริมาณมาก และมีความถี่มาก รวมถึงการเลือกลำห้วยในการสร้างฝาย โดยเลือกลำห้วยเล็กๆ เพื่อตัดตะกอนและลดความเร็วของน้ำ ทำให้ชะลอการไหลของน้ำไว้บนภูเขาไว้มากที่สุด ไม่ให้น้ำไหลลงมาด้านล่างอย่างรวดเร็ว ผลของการทำฝายผสมผสาน ในปีพ.ศ. 2542 ยังไม่ปรากฏชัดเจน ลุงแก้ว และลุงยงค์ และแกนนำบ้านโป่งน้ำร้อน ได้กล่าวเช่นเดียวกันว่า การทำฝายผสมผสานเริ่มเห็นผลในปี 2543 เป็นต้นไป ที่เห็นได้ชัดก็คือน้ำประปาภูเขาเมื่อก่อนทำฝาย น้ำ

ในด้านการอนุรักษ์ป่าพบปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าอย่างรุนแรง จากผู้มีอิทธิพลในปี พ.ศ. 2542 ทำให้ชาวบ้านไม่พอใจ เกิดการทะเลาะวิวาทกันของชาวบ้าน (หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม, 2542) ทำให้เกิดการขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มที่อนุรักษ์ป่าชุมชนของหมู่บ้านกับกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์จากการตัดไม้ขายให้กับนายทุน ซึ่งจะเข้าข้างนายทุน รวมถึงการขัดแย้งกันของกลุ่มป่าชุมชน กับนายทุนนับวันจะรุนแรงมากขึ้น ลุงแก้ว ได้กล่าวว่า ในปี 2542 นายทุนได้นำช้างเข้ามาลากไม้มากขึ้น กลุ่มป่าชุมชนของบ้าน โป่งน้ำร้อนจึงมีความคิดว่าจะทำอย่างไรที่จะผลักดันช้างออกไปจากป่าต้นน้ำแม่เสริม แต่จากการจัดการปัญหานี้เพียงบ้านเดียว ต่อสู้กับอิทธิพลของนายทุนไม่ได้ และการขับไล่ช้างออกไปยังไม่สำเร็จ จึงหาทางที่จะไปร่วมกับบ้านอื่นเพื่ออนุรักษ์ป่าต้นน้ำแม่เสริม นายเทพ เชียงแก้ว ผู้ที่ทำหน้าที่ประสานงานเครือข่าย ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า สิ่งที่สนับสนุนทำให้เกิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของบ้าน โป่งน้ำร้อนคือ ผู้นำที่เข้มแข็ง เป็นผู้นำที่ไม่ใช่ผู้นำทางการซึ่งมีความสามารถประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริมที่เข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม รวมถึงการอาศัยความเป็นเครือญาติในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

เงื่อนไขที่ชาวบ้าน โป่งน้ำร้อน ได้ลุกขึ้นมาจัดการกับปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนอันเนื่องมาจากเข้าไปการตัดไม้ทำลายป่าของนายทุน ทำให้มีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของชาวบ้าน ดังนั้นแกนนำเกิดแนวคิดการอนุรักษ์ จึงได้ชักชวนคนในหมู่บ้านรวมกลุ่มกันอนุรักษ์ป่าไว้ไม่ให้ป่าไม้ถูกทำลายลงไป ผลการจัดการป่าในระยะแรกๆยังไม่เป็นระบบ กลุ่มที่เข้าข้างนายทุนจะไม่เห็นด้วย จึงมีการลักลอบตัดไม้ไปขายให้กับนายทุนอยู่เสมอ ซึ่งการอนุรักษ์ป่าเพียงหมู่บ้านเดียวในขณะนั้น ไม่สามารถต่อสู้กับอิทธิพลของนายทุนได้ เพราะนายทุนมีอิทธิพลมาก นายทุนได้นำช้างมาลากไม้มากขึ้น ชาวบ้านได้ร่วมกันผลักดันออกไปแต่ไม่สำเร็จ ภายในหมู่บ้านมีการขัดแย้งกัน กลุ่มที่ตัดไม้ขายจะเข้าข้างนายทุนเนื่องจากได้รับผลประโยชน์จากการขายไม้ ส่วนกลุ่มที่มีแนวคิดอนุรักษ์ก็หาทางเคลื่อนไหวที่จะร่วมกับบ้านอื่น ผลักดันช้างที่นายทุนนำเข้ามาลากไม้ออกไปจากพื้นที่ป่าต้นน้ำแม่เสริม และขยายแนวคิดการอนุรักษ์ป่าให้หมู่บ้านอื่นเข้ามารวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอเสริมงามต่อไป

ภาคผนวก ข

ข้อมูลการรวมกลุ่มเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม

ลำดับ	หมู่บ้าน	เข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายพ.ศ.	สาเหตุที่เข้าเป็นสมาชิกเครือข่าย	ผู้ชักชวน
1	โป่งน้ำร้อน	2542	นายทุนนำช้างขึ้นไปลากไม้ในเขตป่าอนุรักษ์ของหมู่บ้าน ขัดแย้งกับนายทุน จึงต้องการเพื่อนในการดูแลรักษาป่า	นายทองเงิน ตาถาวรธรรม
2	แม่หอม	2542	นายทุนบุกรุกป่า ขัดแย้งกับนายทุน และลคนลักลอบตัดไม้ จึงต้องการเพื่อนในการดูแลรักษาป่า	นายทองเงิน ตาถาวรธรรม
3	นาจะลา	2542	ต้องการเพื่อนในการดูแลรักษาป่า	นายทองเงิน ตาถาวรธรรม
4	กิ้วห้วยเบ็ก	2542	ต้องการเพื่อนในการดูแลรักษาป่า	ญาติ,เพื่อน,สมาชิกนาปนกิจ
5	สันโป่ง	2542	ต้องการเพื่อนในการดูแลรักษาป่า	ญาติ,เพื่อน,สมาชิกนาปนกิจ
6	ดงหนองจอก	2542	ป่าถูกทำลาย อยากมีเพื่อนดูแลรักษาป่า	ญาติ,เพื่อน
7	สบแม่ท่า	2542	ต้องการดูแลรักษาป่าและต้นน้ำ	ญาติ,เพื่อน
8	เหล่ายาว	2543	ต้องการเพื่อนในการดูแลรักษาป่า	ญาติ,เพื่อน
9	แม่คำ	2543	ต้องการเพื่อนในการดูแลรักษาป่า	ญาติ,เพื่อน
10	แม่ผึ้ง	2544	อยากช่วยกันรักษาป่าให้อุดมสมบูรณ์	เพื่อน, สมาชิกอบต, ญาติ
11	ห้วยหลวง	2544	ต้องการให้ป่าฟื้นคืนสภาพให้อุดมสมบูรณ์	เพื่อน, สมาชิกอบต, ญาติ
12	ปงประคู้	2544	ป่าไม้ถูกทำลาย น้ำแห้ง อยากดูแลป่า	เพื่อน, สมาชิกอบต, ญาติ
13	ปงแล้ง	2544	ต้องการทำฝาย และอนุรักษ์ป่า ให้ป่าอุดมสมบูรณ์ มีน้ำ	เพื่อน, สมาชิกอบต, ญาติ
14	ทุ่งไผ่	2544	อยากอนุรักษ์ป่าชุมชน	เพื่อน, สมาชิกอบต, ญาติ
15	ปงหัวทุ่ง	2545	อยากให้มีต้นไม้ที่โตมากขึ้น มีน้ำใช้	เพื่อน, สมาชิกอบต, ญาติ
16	แม่เลี้ยง	2545	อยากอนุรักษ์ป่าชุมชน	เพื่อน, สมาชิกอบต, ญาติ
17	ปงป่าป้อ	2545	เห็นประโยชน์การรักษาป่า ทำฝายแล้ว	เพื่อน, สมาชิกอบต, ญาติ
18	ปงแพ่ง	2545	ป่าไม้ถูกทำลาย แห้งแล้ง อยากดูแลรักษาป่า	เพื่อน, สมาชิกอบต, ญาติ

ลำดับ	หมู่บ้าน	เข้าเป็นสมาชิก เครือข่ายพ.ศ.	สาเหตุที่เข้าเป็นสมาชิกเครือข่าย	ผู้ชักชวน
19	ปงหลวง	2545	เห็นประโยชน์การรักษาป่าจากบ้านข้างเคียง	เพื่อน, สมาชิกอบต, ญาติ
20	ทุ่งงาม	2547	อยากอนุรักษ์ป่าชุมชน	เพื่อน, ญาติ
21	ทุ่งงามพัฒนา	2547	อยากอนุรักษ์ป่าชุมชน	เพื่อน, ญาติ
22	แม่กีด	2547	อยากมีที่ปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องการรักษาป่า อยากให้สมาชิกเครือข่ายช่วยแก้ปัญหาการรักษาป่า	เพื่อน, ญาติ
23	ดอนงาม	2547	อยากอนุรักษ์ป่าชุมชน	เพื่อน, ญาติ
24	แม่สีงพัฒนา	2548	เห็นการทำงานเครือข่ายเกิดผลประโยชน์ ป่าชุมชนดีขึ้น จึงอยากเข้าร่วมเป็นสมาชิกเพื่อทำกิจกรรม	เพื่อน, สมาชิกอบต, ญาติ
25	แม่คำใต้	2548	อยากดูแลรักษาป่า อนุรักษ์ป่าเขตหมู่บ้าน	เพื่อน, ญาติ
26	นาไผ่	2549	อยากอนุรักษ์ป่า เพื่อให้ป่าอุดมสมบูรณ์	เพื่อน, ญาติ
27	ใหม่	2549	อยากอนุรักษ์ป่า	เพื่อน, ญาติ

ภาคผนวก ค

ประเด็นคำถามในการวิจัย

1) ประเด็นคำถามในการซักถามในเวทีสาธารณะ

- สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอดีต ถึงปัจจุบัน ตั้งแต่ช่วงก่อนการสัมปทานป่าไม้ ช่วงสัมปทานป่าไม้ ถึงช่วงหลังการปิดป่าในประเทศในปี 2532 เป็นอย่างไรบ้าง ช่วงหลังการปิดป่าถึงปัจจุบันนี้ (15 มกราคม 2549) เป็นอย่างไรบ้าง
- ขบวนการเคลื่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อมของเสริมงามเกิดขึ้นเมื่อใด เกิดจากสาเหตุอะไร การแก้ไขปัญหาในตอนนั้นทำอะไร ผลเป็นอย่างไร มีใครเข้ามาเป็นส่วนร่วมและสนับสนุน
- การก่อตัวของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นเมื่อใด มีเงื่อนไขอะไรให้มารวมกลุ่มกันเป็นเครือข่าย ใครเป็นผู้เชื่อมประสานให้มารวมกลุ่มกัน ครั้งแรกรวมกลุ่มที่หมู่บ้าน มีการแสวงหาแนวร่วมด้วยวิธีใด
- เมื่อรวมกลุ่มกันได้แล้วมีวิธีการดำเนินการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร ผลเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง มีใครเข้ามาสนับสนุนบ้าง
- การขยายเครือข่ายโดยใช้กลไกอะไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง มีใครเข้ามาสนับสนุน
- หลังจากได้รวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายในปี พ.ศ. 2543 ถึงปัจจุบันนี้ พ.ศ. 2549 มีเงื่อนไขในการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง มีวิธีการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง แก้ไขปัญหาอุปสรรคอย่างไร มีใครเข้ามาสนับสนุน มีการขยายเครือข่ายโดยใช้กลไกอะไร

2) ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการประชุมกลุ่มแกนนำเครือข่ายและผู้ประสานงานเครือข่าย

- ชาวบ้านได้รับผลประโยชน์อะไรบ้างจากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำ
- สถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในช่วงการปิดป่าในปี พ.ศ.2532 – 2542 ซึ่งเป็นช่วงก่อนการรวมตัวกันของเครือข่าย มีผลกระทบกับชาวบ้านที่อาศัยในหมู่บ้านอย่างไรบ้าง และหมู่บ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม ได้รับผลกระทบอย่างไรบ้าง และหมู่บ้านได้มีวิธีการจัดการปัญหาอย่างไร ผลเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
- ทำไมถึงคิดที่มารวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม ขณะรวมกลุ่มกันกันมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง แก้ไขด้วยวิธีการใด และมีใครเข้ามาสนับสนุนบ้าง

- ในครั้งแรกเมื่อรวมกลุ่มกันได้แล้ว ช่วงปี 2542 ทำไม่คิดขยายเครือข่าย และมีวิธีการขยายเครือข่ายอย่างไร ผลเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง แก้ไขปัญหาได้อย่างไร ใครเข้ามาสนับสนุนบ้าง

- หลังจากปี 2543 รวมตัวกันอย่างเป็นทางการแล้วมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับเงื่อนไข ได้แก่

- 1) ทำไมต้องการแก้ไขเรื่องการบุกรุกทำลายป่า การขาดแคลนน้ำ
- 2) ทำไมต้องการจับช้างออกไป และทำอย่างไรถึงจับออกไปได้
- 3) ทำไมต้องการขยายเครือข่ายและขยายได้อย่างไร ใช้กลไกอะไร
- 4) ทำไมต้องการพัฒนาเครือข่าย และพัฒนาอย่างไร

- คำถามเรื่องแนวคิดและวิธีการจัดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่าย ได้แก่

- 1) คิดอย่างไรถึงใช้วิธีจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดำเนินการอย่างไรบ้าง
ผลจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นอย่างไรบ้าง
- 2) คิดอย่างไรถึงใช้วิธีการตั้งกฎกติกา ทำอย่างไรบ้าง ทำแล้วเกิดผลอย่างไร
- 3) คิดอย่างไรถึงใช้วิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
มีกิจกรรมอะไรบ้าง ในแต่ละกิจกรรมวัตถุประสงค์เพื่ออะไร
ทำแล้วผลเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง มีใครเข้ามาสนับสนุน
- 4) คิดอย่างไรถึงใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ การดำเนินการทำอย่างไรบ้าง
ผลเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง มีใครเข้ามาสนับสนุน
- 5) คิดอย่างไรถึงมีการประยุกต์ใช้พิธีกรรมทางศาสนาาร่วมกับจารีตประเพณี
ความเชื่อของคนในท้องถิ่น เช่นการบวชป่า สืบชะตาป่า
ผลการดำเนินงานเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง ใครสนับสนุนบ้าง
- 6) ในอนาคตอยากเห็นรูปแบบวิธีการจัดการของเครือข่ายเป็นแบบใด

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความร่วมมือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเก็บข้อมูลสำหรับการทำ
วิทยานิพนธ์

ที่ ศธ 0515 (013) / ศว. 399

239 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงใหม่ 50200

8 กันยายน 2549

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูล

เรียน นายอำเภอเสริมงาม

สิ่งที่ส่งมาด้วย บัญชีรายชื่อหน่วยงาน และหมู่บ้านสำหรับเก็บข้อมูล

ด้วย นายชานรินทร์ ศรีบุญเรือง รหัส 4739006 นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชา
การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีความประสงค์จะทำการศึกษาวิจัย
เพื่อทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง เครือข่ายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำแม่คำ
อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

ในการนี้สาขาวิชาฯ จึงขอความกรุณาจากท่านโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ให้นักศึกษา
เข้าไปเก็บข้อมูลประกอบการศึกษาวิจัยดังกล่าวกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง องค์กรพัฒนาเอกชน และ
ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่หมู่บ้านที่เป็นสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม ระหว่างวันที่
9 กันยายน 2549 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2550

สาขาวิชาฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์ด้วยดีเช่นเคย และขอขอบคุณมา
ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการต่อไป จะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนุรักษ์ ปัญญาวิวัฒน์)
ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
โทรศัพท์ 0 5394 2424 โทรสาร 0 5389 2231
โทรศัพท์มือถือนักศึกษา 0 6180 4033

ที่ ศช 0515 (013) / ศว.014

239 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงใหม่ 50200

๘ กุมภาพันธ์ 2550

เรื่อง ขอความร่วมมือในการให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษา

เรียน นายอำเภอเสริมงาม

อ้างถึง หนังสือที่ ศช 0515(013)/ศว.399 ลงวันที่ 8 กันยายน 2549

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. บัญชีรายชื่อของหน่วยงาน แกนนำชุมชน และแกนนำเครือข่าย จำนวน 1 ชุด

ตาม หนังสือที่อ้างถึง สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ได้ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษา นาย ชานรินทร์ ศรีบุญเรือง รหัส 4739006 นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เข้าไปเก็บข้อมูลในการศึกษาวิจัยเรื่อง เครือข่ายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม นั้น

บัดนี้ การเก็บข้อมูลดังกล่าวใกล้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ แล้ว สาขาวิชาฯ จึงขอความร่วมมือมายังท่านในการให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาดังกล่าว คือ

1. สถานที่ห้องประชุมในการประชุมข้าราชการและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2550 เวลา 09.00 – 15.00 น.
2. เรียนเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมเพื่อให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลอันเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2550 เวลา 09.00 – 15.00 น.
3. เรียนเชิญ ท่านัน และผู้ใหญ่บ้าน เข้าร่วมประชุมฯ ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2550 เวลา 11.00 – 15.00 น. และ เรียนเชิญแกนนำเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม เข้าร่วมประชุม ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2550 เวลา 13.00 – 15.00 น.

สาขาวิชาฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์ด้วยดีเช่นเคย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการต่อไป จะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนุรักษ์ ปิยญานูวัฒน์)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

โทรศัพท์ 0 5394 2424 โทรสาร 0 5389 2231 โทรศัทพ์มือถือบัณฑิตศึกษา 08 6180 4033

บัญชีรายชื่อหน่วยงาน แกนนําชุมชน และกลุ่มแกนนําเครือข่าย

รายชื่อเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ

1. ปลัดอำเภอที่เกี่ยวข้อง ที่ว่าการอำเภอเสริมงาม
2. ป่าไม้อำเภอเสริมงาม ที่ว่าการอำเภอเสริมงาม
3. หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม
4. หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสียง
5. นายเกษตรมนตรีตำบลเสริมงาม
6. นายกองคํการบริหารส่วนตำบลทุ่งงาม
7. นายกองคํการบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง
8. นายกองคํการบริหารส่วนตำบลเสริมซ้าย
9. นายกองคํการบริหารส่วนตำบลเสริมขวา

รายชื่อกำนันในอำเภอเสริมงาม รวม 4 ตำบล

1. ตำบลทุ่งงาม
2. ตำบลเสริมซ้าย
3. ตำบลเสริมกลาง
4. ตำบลเสริมขวา

รายชื่อผู้ใหญ่บ้านในอำเภอเสริมงาม รวม 4 หมู่บ้าน

1. ตำบลทุ่งงาม ได้แก่ บ้านแม่คำใต้
2. ตำบลเสริมซ้าย ได้แก่ บ้านแม่คำ
3. ตำบลเสริมกลาง ได้แก่ บ้านกิวห้วยเบ็ก
4. ตำบลเสริมขวา ได้แก่ บ้านแม่เสียง

รายชื่อกลุ่มแกนนําเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม

1. นายทองเงิน ตาถาวรธณ บ้านโป่งน้ำร้อน
2. นายผัด ปัญญา บ้านกิวห้วยเบ็ก
3. นายอานวย ใจลังกา บ้านปงหังทุ่ง
4. นายถวัลย์ แสงสุวรรณ บ้านปงหลวง
5. นายอุบล ฟูเทพ บ้านนาจะลา
6. นายชวน ปงผาบ บ้านดงหนองจอก

ที่ ศษ 0515 (013) / สว. 015

239 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงใหม่ 50200

8 กุมภาพันธ์ 2550

เรื่อง ขอความร่วมมือในการให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษา

เรียน นายกองค้ำการบริหารส่วนตำบลทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

ด้วย สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ขอความอนุเคราะห์นายอำเภอเสริมงามให้นักศึกษา นาย ชานรินทร์ ศรีบุญเรือง รหัส 4739006 นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เข้าไปเก็บข้อมูลในการศึกษาในพื้นที่อำเภอเสริมงาม เพื่อทำงานวิจัยประกอบการจัดทำวิทยานิพนธ์ของหลักสูตร ของสาขาวิชาฯ

บัดนี้ การเก็บข้อมูลดังกล่าวใกล้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ แล้ว สาขาวิชาฯ จึงขอความร่วมมือมายังท่าน อนุญาตให้ นายเทพ เชียงแก้ว เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เข้าร่วมประชุมเพื่อให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลอันเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาค้นคว้า ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2550 เวลา 09.00 – 15.00 น. ทั้งนี้ นายชานรินทร์ ศรีบุญเรือง ได้ประสานงานเป็นการภายในกับนายเทพ เชียงแก้ว แล้ว

สาขาวิชาฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์ด้วยความดีใจ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณาดำเนินการต่อไป และขอขอบคุณมาอีกครั้งหนึ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนุรักษ์ ปิยพานุวัฒน์)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

โทรศัพท์ 0 5394 2424 โทรสาร 0 5389 2231 โทรศัพท์มือถือนักศึกษา 08 6180 4033

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ นายชานรินทร์ ศรีบุญเรือง
เกิดวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2506
การศึกษา ปริญญาตรีสาธารณสุขศาสตร มหาวิทาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำแหน่ง นักวิชาการสิ่งแวดล้อม 7ว.
สถานที่ทำงาน สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 2 ลำปาง
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved